

KARIŲ IR CIVILIŲ BENDRADARBIAVIMUI SKATINTI TAIKOMOS PRIEMONĖS IR JŲ VEIKSMINGUMAS

Miglė Nemanytė

*Lietuvos kariuomenės Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“
Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotasis pėstininkų batalionas*

Doc. dr. Jūratė Guščinskienė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Anotacija. Publikacijoje atkreiptas dėmesys į karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą taikos metu. Jis vyksta stiprinant viešuosius ryšius, taikant įvairias šiems ryšiams būdingas priemones, nes Lietuva neturi savo nacionalinės karių ir civilių bendradarbiavimo koncepcijos, skirtos taikos metui. Straipsnyje apžvelgti teisiniai dokumentai, reglamentuojantys karių ir civilių bendradarbiavimą, pristatyti empirinio tyrimo (interviu), atlikto Lietuvos kariuomenės Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotajame pėstininkų batalione, rezultatai. Jo metu buvo siekiama sužinoti informantų nuomonę apie civilių ir karių bendradarbiavimo svarbą užtikrinant Lietuvos saugumą, taip pat jų požiūrį į taikomas bendradarbiavimo priemones ir jų veiksmingumą.

Reikšminiai žodžiai: karių ir civilių bendradarbiavimas, taikos metas, viešieji ryšiai, bendradarbiavimo priemonės.

Įvadas

Per pastaruosius keletą šimtmečių tarpusavio civilinės ir karinės sąveikos normos, kurios buvo įtvirtintos ir paremtos Vakarų pilietine mintimi ir politine tvarka, keičiasi. Tai lėmė XX a.–XXI a. pradžioje civilių tapimas karo dalyviais. Kariuomenė susiduria su naujomis užduotimis, pavyzdžiui, humanitarinės pagalbos operacijų rajone teikimu, kartu išlaikant militarizuotą erdvę, kombatanto nuo ne kombatanto atskyrimu ir kitomis. Taigi neretai karinio konflikto metu ribos tarp nekarinio ir karinio veikėjo išnyksta, o civiliai tampa ne tik aukomis, bet ir taikiniais. Amerika jau po Antrojo pasaulinio karo sukūrė karinius vienetus, kurių viena funkcijų buvo civiliniai reikalai (angl. *public affair*). XX a. antrojoje pusėje NATO šalys po Bosnijos ir Hercegovinos karo taip pat pradėjo kurti savo karių ir civilių bendradarbiavimo struktūras. NATO patirtis tarptautinėse operacijose parodė karių ir civilių bendradarbiavimo poreikio svarbą ir tai, kad karas nėra vien kariškių

reikalas. „Bosnijos pamokos“ Balkanų regione lėmė ir NATO karių ir civilių bendradarbiavimo doktrinos pokyčius. NATO intervencija Afganistane (nuo 2001 m.) parodė, kad konfliktai įžengė į kitą ir visai naują fazę – atsirado poreikis gilintis į vietos kultūrą, gyvenimą, kurti tarpasmeninius ryšius su vietos bendruomenėmis, kad būtų pasiekti kariniai, o po to ir politiniai tikslai (Zartsdahl, 2018).

NATO pripažįsta, kad kariuomenė savaime negali išspręsti krizės ar konflikto, kadangi šiuolaikiniai konfliktai apima daug daugiau nei vien kariuomenę: jie veikia ekonominę, socialinę, technologinę, religinę, etninę ir ideologinę aplinką (NATO, NATO CIMIC Handbook, 2019). Krizių / konfliktų užduotys ir jų valdymo reikalavimai išsiplėtė priklausomai nuo susijusių nekarinių dalyvių įsitraukimo. Keičiantis pasaulio politikos ir saugumo kontekstui, kinta ir kai kurios kariuomenės užduotys. Tai atsispindi karių ir civilių bendradarbiavimo srityje. Susiklosčiusiame nacionalinio saugumo kontekste, ypač po Krymo aneksijos (2014 m.), Lietuva turėjo imtis priemonių tam, kad priešiška nusiteikusių valstybės veiksmams būtų parengta ne tik visa krašto apsaugos sistema, bet ir kiekvienas šalies pilietis. Prieš galimą konfliktą (taikos metu) imamasi naujų karių ir civilių bendradarbiavimo priemonių, t. y. viešųjų ryšių, kurie apima šias sritis: kariuomenės bendravimą su žiniasklaidos atstovais, civilių švietimą ir įtraukimą į įvairius renginius, dalijimąsi karinio gyvenimo aktualijomis internete ir socialinėse platformose, informacijos apie kariuomenės veiklą skleidimą, tarpinstitucinį bendradarbiavimą su vietos savivaldybėmis, nevyriausybinėmis ir kitomis organizacijomis ir kt. Viešieji ryšiai, nukreipti į pilietinės valios, patriotiškumo ir pilietiškumo ugdymą, yra šalies nacionalinio saugumo garantas.

Tyrimo problemą nusako šie klausimai: Ar kariai ir civiliai yra linkę bendradarbiauti? Kokios priemonės taikomos karių ir civilių bendradarbiavimui palaikyti? Kurios priemonės yra veiksmingiausios?

Tyrimo objektas – karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės.

Tyrimo tikslas – ištirti karių ir civilių bendradarbiavimui skatinti taikomas priemones ir jų veiksmingumą.

Tyrimo uždaviniai: 1) paaiškinti karių ir civilių bendradarbiavimo sampratą; 2) išanalizuoti karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą šiuolaikinei krašto gyvybei; 3) nustatyti Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotajame pėstininkų batalione naudojamas karių ir civilių bendradarbiavimo priemones ir jų veiksmingumą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė, interviu.

Karių ir civilių bendradarbiavimo samprata

Kaip rašė karo teoretikas C. von Clausewitzas, karas – tai politika, tik kitomis priemonėmis. Tai reiškia, kad kare dalyvauja ne tik kariuomenė, kaip jėgos struktūra, bet ir visa civilinė bendruomenė, kuri taip pat suteikia valdžią vieniems ar kitiems politikams. Karą tarp žmonių visada lemia pilietiniai motyvai (Clausewitz, 2008). Nors pripažįstama, kad tarp karių ir civilių santykių nėra aiškiai nubrėžtų linijų, būtent čia turėtų žinios ir supratimas, kaip turėtų būti stiprinamas šalies sau-

gumas, sutapti (Morgan, 2002).

Karių ir civilių santykiai, pagal S. Huntingtono teoriją, suvokiamas kaip vienas iš nacionalinio saugumo politikos aspektų. Nacionalinio saugumo politika yra kuriama valstybės vadovų, siekiant saugoti „socialines, ekonomines ir politines institucijas“ nuo grėsmių (Huntington, 1957). Karių ir civilių santykiai darosi ramūs ir nusistovėję tada, kai šie supranta vieni kitų vaidmenį. Minėtas autorius aprašė pirmąją modernią Amerikos civilių ir karių santykių teoriją. S. Huntingtonas pripažino tvyrančią įtampą tarp karinio funkcinio imperatyvo ir vyraujančių visuomenės kultūros, vertybių imperatyvo, standartų. Jis, kaip ir kiti ekspertai, pripažino civilinės kontrolės kariuomenei poreikį. Taip pat autoriaus akcentuoja, kad kariuomenės ir civilių santykiai yra ir ideologiniai. Šiuo lygmeniu pagrindinis klausimas – kaip kariuomenės etika dera su dominuojančiais politiniais idealais bei visuomene.

Anot J. Andersono harmonijos (angl. *concordance*) teorijos, karių ir civilių santykiai turėtų pabrėžti ne tik institucinį vyriausybės ir karinių pajėgų bendradarbiavimą, bet ir kultūrinės problemas. Pagal minėtą teoriją, karinėje ir civilinėje lygtyje yra trys pagrindiniai elementai: kariškiai, politinis elitas ir piliečiai, kurie turėtų siekti bendradarbiauti. Svarbiausia, kad kultūriniai ir istoriniai veiksniai darytų įtaką karių ir civilių santykiams, nes nuo to priklausytų karinių ir civilinių institucijų atskyrimas ar integracija. Pagrindinė autoriaus idėja yra tai, kad kariuomenė turėtų būti fiziškai ir ideologiškai atskirta nuo politinių institucijų (Anderson, 1998).

Pagal J. W. Leyd (1972) susiliejimo (angl. *fusion*) teoriją, kariuomenė, kaip nacionalinio saugumo ir gynybos dalis, negali būti atskirta nuo socialinės, ekonominės ir politinės sričių. Kariuomenei kaip tik labai svarbus profesionalumas, apimantis socialinį, politinį ir ekonominį lygį, o pagrindinis šios idėjos „receptas“ – civilizuoti kariuomenę ir militarizuoti civilius.

Civilių ir kariuomenės santykiai nagrinėjami įvairiais aspektais ir aiškinami skirtingomis teorijomis. Vienos jų teigia, kad kariuomenės veikla turėtų būti atskirta nuo politikos ir civiliai turėtų kontroliuoti ginkluotąsias pajėgas, kitos – kad kariuomenė ir ekonominė, socialinė, politinė sritys nėra atskiros, kadangi visos jos yra šalies saugumo dalis. Tačiau gyvenant XXI a. kyla naujų iššūkių tiek kariams, tiek civiliams sprendžiant bendrus saugumo klausimus. Kadangi Lietuva yra didžiausios tarptautinės politinės ir karinės gynybinės organizacijos – NATO (angl. *North Atlantic Treaty Organization*, toliau – NATO) narė nuo 2004 m., šalies bendra gynybos ir nacionalinio saugumo politika yra neatsiejama nuo Aljanso organizacijos politikos ir tikslų. Dėl šios priežasties Lietuva taip pat vadovaujasi NATO oficialiai patvirtintais dokumentais, strategijomis, tarptautine kitų šalių patirtimi. Vienas pagrindinių strateginių dokumentų, analizuojant kariuomenės ir visuomenės bendradarbiavimą, yra NATO CIMIC doktrina. Pagal NATO CIMIC doktriną (NATO, 2018) ir jos papildymą (*Civil-Military Cooperation Centre of Excellence*, 2019), kariuomenės ir visuomenės bendradarbiavimas (angl. *Civil-Military Cooperation*, toliau – CIMIC) aiškinamas kaip jungtinė (angl. *joint*) funkcija, apimanti integralius pajėgumus, kurie yra neatsiejami nuo misijos objekto ir

leidžia NATO vadovams veiksmingai dalyvauti įvairaus pobūdžio karinėje ir civili-
nėje sąveikoje su nekariniais veikėjais. Tai grupė įvairių veiklų, pagrįstų karinių ir
nekarinių veikėjų, įskaitant vietines populiacijas, nevyriausybinės organizacijas ar
agentūras, siekiant kuo efektyviau reaguoti į krizes, komunikacija, planavimu, ko-
ordinavimu. Kalbant apie CIMIC, šis idealus karių ir civilių bendradarbiavimo tipas
reiškia, kad kariškiai vadovauja humanitariniams reikalams (Angstrom, 2013). Taip
pat reikėtų pabrėžti, kad karių ir civilių bendradarbiavimą galima suprasti ne tik
kaip dokumentais pagrįstą procesą, bet ir kaip filosofiją, mąstyseną, tam tikrą kultū-
rą (Noble, 2008, p. 191). Svarbu suvokti tai, kad CIMIC doktrina nurodo įvairiausio
kariuomenės ir visuomenės bendradarbiavimo gaires konflikto ir (ar) humanitari-
nės pagalbos teikimo metu. Ši doktrina aprašo J9/G9 viešųjų ryšių padalinio veiklą
kariniame vienete (pavyzdžiui, divizijos, brigados lygmeniu), į kurią savo ruožtu
įtraukia ir kitus skyrius, susijusius su planavimu, ryšiais, žvalgyba, logistiniu aprū-
pinimu. CIMIC personalo skaičius labai priklauso nuo pajėgų dydžio ir užduoties.

Tačiau pagrindinė problema, kalbant apie NATO CIMIC doktriną, yra ta, kad
ji apibrėžia karių ir civilių bendradarbiavimą tik konflikto, operacijų metu, o dar iki
tol civilinė visuomenė turi būti paruošta ginti savo šalį (nebūtinai ginklu) ir palai-
kyti šalies ginkluotąsias pajėgas. Deja, kol kas nėra strateginių gairių, kaip elgtis,
kokių priemonių ir metodų imtis *taikos metu* užtikrinant karių ir civilių bendra-
darbiavimą. Svarbu tai, kad visuomenės pasitikėjimas ginkluotosiomis pajėgomis,
kaip nacionalinio saugumo užtikrinimo institucija, turi didelę reikšmę ir yra tiesio-
giai susijęs su valstybės funkcionavimu. Tiek ginkluotosios pajėgos, tiek civilinė
visuomenė nori veikti atvirai, darniai, skaidriai ir bendradarbiaudamos. Pačios gin-
kluotosios pajėgos gali būti išlaikytos kaip institucija tik tuo atveju, jei jos vykdo
visuomenės reikalavimus. Pagrindinė ginkluotųjų pajėgų misija šiuo laikotarpiu at-
spindima naudojant žiniasklaidos, socialines ir kitas informavimo, komunikavimo
priemones (Brožič, 2013). Dėl šios priežasties *viešieji ryšiai* (angl. *public relations*)
tapo karių ir civilių bendradarbiavimo priemone taikos metu. Įvairius viešųjų ryšių
tematikos aspektus gvildeno A. Gregory (2003), R. L. Heath (2005), J. Hoffmann
(2019), J. O'Neil ir kt. (2020) ir kiti. Dalis tyrėjų savo dėmesį sutelkė į viešųjų
ryšių kariuomenėje klausimo analizę, pavyzdžiui, V. Gruber (2015), C. C. Moskos
(2000), G. D. L. Jeeni ir kt. (2015) ir kiti.

Viešieji ryšiai – tai strateginės komunikacijos proceso dalis, kuri kuria nau-
dingus santykius tarp tam tikros organizacijos ir jos auditorijos (Forsey, 2018). Dėl
šios priežasties Lietuvos Respublikos (LR) krašto apsaugos ministras patvirtino
2011 m. Nr. V-146 įsakymą „Dėl Krašto apsaugos viešųjų ryšių gairių tvirtinimo“,
kuriame numatytos krašto apsaugos sistemos (KAS) viešųjų ryšių kryptys, apiman-
čios komunikaciją su civiliais, taip pat tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir jo įgy-
vendinimo *priemonės*:

1. Aktyviai bendradarbiauti su žiniasklaida – ne tik patiems atsakyti į jų klausimus, bet ir inicijuoti informacijos apie savo veiklą teikimą.
2. Sudaryti galimybes žiniasklaidos atstovams ir kitiems viešosios informa-

cijos rengėjams domėtis ir įgyti žinių apie gynybos politiką, skatinti jų motyvaciją domėtis KAS.

3. Šviesti KAS tarnautojus apie galimas nacionalinio saugumo grėsmes ir politiką, KAS veiklą. Tam naudoti įvairias priemones: renginius, susitikimus, internetą.

4. Plėtoti veiklą su švietimo įstaigomis per viešųjų ryšių projektus, bendradarbiauti rengiant vadovėlius (pvz., kaip piliečiai turėtų elgtis krizių, ekstremalių situacijų, konflikto metu ir kt.), organizuoti pamokas ar paskaitas mokyklose, rengti mokinių konkursus, šviesti mokytojus kvalifikacijos kėlimo centruose, į aukštųjų mokyklų programas įtraukti mokomąjį dalyką apie saugumą ir gynybą.

5. Kurti ir plėtoti bendradarbiavimą su savivaldybių institucijomis ir vietinėmis bendruomenėmis.

6. Skirti dėmesio internetui, oficialiems KAS puslapiams, kur viešinama visiems prieinama informacija. Pagal LR krašto apsaugos ministro įsakymą „Dėl krašto apsaugos sistemos interneto svetainės koncepcijos“, kariuomenės interneto svetainių dizainas turi būti šiuolaikiškas, santūrus, demonstruojantis atviros visuomenės įvaizdį. Šiomis svetainėmis turėtų naudotis kariai ir civiliai, todėl svarbu, kad jos būtų patogios. Jose skelbiama informacija turi atitikti tikrovę ir būti dinamiška, aktuali ir suprantama visuomenei.

7. Organizuoti karių ir civilių renginius (kariuomenės ir visuomenės dienas įvairiuose Lietuvos miestuose ir kt.), sudarant galimybę visuomenei tiesiogiai susipažinti su kariuomenės veikla.

8. Filmuoti ir fotografuoti svarbiausius KAS įvykius, o vaizdo medžiagą platininti kartu su tekstu įvairiomis informavimo priemonėmis, interneto puslapiuose, socialiniuose tinkluose ir kt.

9. Verbuoti jaunimą į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą (toliau – NPPKT), taikant įvairias verbavimo priemones, pradedant finansinėmis išmokomis, baigiant reklamos kampanijomis.

Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba šiuolaikinei krašto gynybai

Atkūrus nepriklausomybę Lietuva perėmė vakarietiškas įvairių veiklos sričių tradicijas, taip pat ir karybos. Anot D. Šleki (2015, p. 215), „civilių ir karių santykiai turi nemenkų defektų bandant realizuoti vakarietiško tipo kariuomenės kontrolės modelį. Keičiantis laikmečiui, turėtų būti keliami tokie fundamentalūs klausimai: kas yra karas ir kaip keičiasi jo pobūdis, kaip keičiasi sąjungininkų ginkluotųjų pajėgų politika ir kaip tai veikia mus, o svarbiausia, kad klausimas turėtų būti keliamas ne tik karinėje, bet ir didesnėje – civilinėje bendruomenėje tam, kad turėtume lanksčią civilinę kariškių bendruomenę. Po nepriklausomybės atkūrimo Lietuva susidūrė su nemenku iššūkiu, kadangi vienu metu reikėjo iš naujo kurti ir funkcionuojančias karines pajėgas, ir teisinę institucinę sistemą, kuri sudarytų sąlygas užtikrinti ginkluotųjų pajėgų demokratinę civilinę kontrolę. Kadangi kariuomenė yra

gana uždara jėgos struktūra, nepaisant valstybės režimo, visais laikais civiliai siekė kontroliuoti kariuomenę. Tačiau galima teigti, kad per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį Lietuva perėmė vakarietišką – institucinį civilių ir kariškių modelį.“ Šiais laikais turime sklandžiai funkcionuojančią teisinę bazę, reguliuojančią tiek visuomenės, tiek kariuomenės gyvenimą, santykius, veiklas bei funkcijas. Tačiau, kaip teigia D. Šlekys (2015), gerai funkcionuojančios teisinės bazės nepakanka, reikia, kad būtų kuriama atitinkama civilių ir karių bendradarbiavimo kultūra ir tradicija.

Pagrindinis nacionalinio saugumo politikos tikslas – valstybės ir kiekvieno piliečio jėgomis saugoti demokratines šalies vertybes, jas plėtoti, užtikrinti saugų tautos būvį tiek išorėje, tiek viduje, vykdyti atgrasymo veiksmus nuo potencialių priešų, ginti Lietuvos nepriklausomybę, jos konstitucinę santvarką ir teritorinį vientisumą. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme (1996) (toliau – Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas) teigiama, kad nepriklausoma demokratinė Lietuvos valstybė privalo užtikrinti saugų Tautos gyvavimą, jos savitą ir laisvą raidą. Sukurta efektyvi nacionalinio saugumo sistema yra Tautos siekių ir demokratinės raidos užtikrinimo garantas. Vadinasi, Lietuva privalo turėti nacionalinio saugumo sistemą saugiam šalies būviui užtikrinti.

Lietuvos teisiniai gynybos pagrindai yra grindžiami Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992) (toliau – LR Konstitucija), įstatymais ir kitais nacionalinės ir tarptautiniais teisės aktais, prie kurių Lietuva yra prisijungusi arba juos ratifikavusi. Sprendimus dėl karo padėties įvedimo, mobilizacijos, dėl Lietuvos karinių vienetų dalyvavimo tarptautinėse operacijose priima Lietuvos Respublikos Prezidentas ir Seimas pagal Konstituciją ir priimtus teisės aktus. Taigi, Lietuva, kaip ir kitos NATO šalys, konflikto ir (ar) krizių metu vykdydama karių ir civilių bendradarbiavimą, taip pat gali remtis bendromis NATO CIMIC doktrinos gairėmis, jos teikiamais metodais ir priemonėmis tam, kad karių ir civilių ryšys būtų paprasčiau koordinuojamas, aiškus, teiktų abipusę naudą.

Vadovaujantis LR Konstitucijos (1992) 3 straipsniu, „*Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką*“. Taip pat LR Konstitucijos 139 straipsnis nurodo, kad „*Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo – kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė ir pareiga*“. Pagal Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą, „kariuomenė yra viena iš Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinančių subjektų. Demokratinė ir nepriklausoma Lietuvos valstybė privalo užtikrinti saugų Tautos būvį, jos laisvą raidą, taip pat sukurti veiksmingą nacionalinio saugumo sistemą, kuri yra pagrindinis „demokratinės raidos užtikrinimo garantas“. Aukščiausias nacionalinio saugumo politikos tikslas yra sutelktomis piliečių ir valstybės jėgomis stiprinti nacionalinę saugumą, Tautos saugų būvį, atgrasyti kiekvieną galimą agresorių. Tai reiškia, kad prie šalies saugumo politikos kūrimo ir jos užtikrinimo prisideda kiekvienas Lietuvos pilietis, nesvarbu, karys jis ar civilis, kadangi Lietuvos nacionalinio saugumo sistema remiasi pilietine visuomene, suvokiančia galimas grėsmes, pavojus

ir prisiimančia atsakomybę, šalies institucijų veikla ir kiekvieno Lietuvos piliečio dalyvavimu. Kadangi Lietuva priklauso Europos Sąjungai (toliau – ES) ir Šiaurės Atlanto sutarties organizacijai (angl. *North Atlantic Treaty Organization*, toliau – NATO), taip pat yra jų bendro saugumo ir gynybos dalis. Taip pat Lietuvos nacionalinio saugumo politiką sudaro socialinės, kultūros, ekonomikos, aplinkos apsaugos, mokslo ir švietimo ir kitos valstybės politikos nuostatos. Todėl šalies saugumas yra integralus procesas, į kurį įtraukiama visuomenė ir valstybės institucijos, pvz., kariuomenė. Piliečiai, kad užtikrintų nacionalinį saugumą, turi:

- saugoti tautines vertybes ir ugdyti pasiryžimą ginti Lietuvos laisvę;
- rengtis visuotiniam pilietiniam pasipriešinimui;
- plėtoti visuomenės institutus, taip pat piliečių draugijų / susivienijimų veiklą.

Pagal LR krašto apsaugos ministro 2015 m. rugpjūčio 19 d. įsakymu Nr. V-849 patvirtintą Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategiją, šalyje veikiančiomis karinio rengimo formomis bus užtikrintas reikiamo skaičiaus parengtų piliečių, kurie bus pasiruošę ginti valstybę, parengimas. Šia strategija siekiama, kad karinis rengimas ir krašto gynyba nebūtų suvokiama tik kaip ginkluotųjų pajėgų veikla ir pati krašto gynyba būtų suvokiama plačiau nei tik ginkluota gynyba nuo agresoriaus. Dabartiniu metu pavojų kelia ne tik konvencinio karo galimybė, bet ir nekonvencinės grėsmės, kurios kyla kibernetiniam saugumui, informacinei erdvei ir t. t. Dėl šios priežasties, pagal Lietuvos krašto apsaugos ministro 2015 m. LR piliečių rengimo valstybės gynybai strategiją, svarbus piliečių ugdymas ir pasitikėjimo kariuomene didinimas naudojant ir šiuolaikines technologijas bei „įsileidžiant civilius į kariuomenę“.

Tyrimo metodologija

Empirinio tyrimo objektas – Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotojo pėstininkų bataliono (toliau – VMPB) karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės.

Empirinio tyrimo tikslas – ištirti Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotajame pėstininkų batalione naudojamas karių ir civilių bendradarbiavimo priemones ir jų veiksmingumą.

Tyrimo uždaviniai: 1) nustatyti karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą Lietuvos valstybei; 2) ištirti tyrimo dalyvių požiūrį į VMPB taikomas karių ir civilių bendradarbiavimo priemones ir 3) ištirti informantų požiūrį į VMPB taikomų karių ir civilių bendradarbiavimo priemonių veiksmingumą.

Siekiant išsiaiškinti karių ir civilių bendradarbiavimo VMPB būklę, 2019 m. rudenį buvo atliktas kokybinis tyrimas (interviu). Tyrimo instrumentą sudarė keli klausimai, į kuriuos gavus atsakymus buvo siekiama sužinoti informantų nuomonę apie karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą Lietuvos valstybei; požiūrį į VMPB taikomas karių ir civilių bendradarbiavimo priemones bei jų veiksmingumą.

Tyrimo dalyvių (informantų) atrankos kriterijai: 1) *ekspertų*: tiesiogiai dirba arba yra dirbę karių ir civilių bendradarbiavimo klausimais VMPB; Lietuvos

kariuomenėje tarnauja ne mažiau kaip 2 metus; VMPB tarnauja ne mažiau kaip 1 metus; 2) *VMPB PKT*: Lietuvos kariuomenėje tarnauja ne mažiau kaip 2 metus; VMPB tarnauja ne mažiau kaip 1 metus; 3) *civilių*: vykdo arba yra vykdę bendradarbiavimą su VMPB; bendradarbiavo su VMPB ne seniau kaip prieš 2 metus.

Civilių tyrimo dalyvių *atranka* buvo vykdoma „sniego gniūžtės principu“, atlikus interviu su ekspertais (Gaižauskaitė ir kt., 2016, p. 15).

Kokybinio tyrimo imtis – interviu buvo atliekamas tol, kol buvo pasiektas „prisotinimo“ efektas (Gaižauskaitė ir kt., 2016, p. 18), t. y. informantų atsakymai pradėjo kartotis. Šis efektas, atliekant tyrimą, su ekspertais pasireiškė apklausus 5 žmones, vykdant VMPB PKT karių tyrimą – apklausus 4 žmones, o tiriant civilius – apklausus 4 asmenis.

Visi dalyvavę tyrimo asmenys buvo užkoduoti ir suskirstyti į grupes: pirmoji grupė – ekspertai (E1, E2, E3, E4, E5), antroji grupė – VMPB PKT kariai (K1, K2, K3, K4), trečioji grupė – civiliai asmenys (C1, C2, C3, C4).

Tyrimo rezultatai

Informantų nuomonė apie karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą Lietuvos valstybei

Remiantis tyrimo dalyvių *ekspertų* atsakymais, kategorija „*Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei*“ buvo suskirstyta į dvi subkategorijas (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei (ekspertų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei	Visuomenės parama Lietuvos kariuomenei	„ <i>Karių ir civilių bendradarbiavimas stiprina visuomenės pasitikėjimą Lietuvos kariuomene</i> “ (E4)
	Civiliai – sudedamoji gynybos dalis	„ <i>Mūsų kariuomenė yra viena maža gynybos sudėtinė dalis <...></i> “ (E4)

Atlikus rezultatų (žr. 1 lentelę) analizę paaiškėjo, kad visi informantai ekspertai atsakė, jog karių ir civilių bendradarbiavimas svarbus kuriant visuomenės pasitikėjimą karine šalies struktūra, kad būtų užtikrinta nekarinių veikėjų parama galimo konflikto atveju. Be to, civilių palaikymas, pasak informanto (E2), labai svarbus, kad šie suprastų kariuomenės funkciją ir kam skiriamos lėšos krašto apsaugai: „*jeigu visuomenė galvoja, kad kariuomenė yra nereikalinga, tai, kaip sakant, tada prasi-dės visokie pykčiai, kodėl mes skiriame jiems čia tuos pinigus, kam čia reikalinga*“. Pasak kito informanto (E5), be lojalaus ir bendro tikslo siekiančio civilio negalima pasiekti šimtaprocentinio rezultato krašto gynyboje, nes ne paslaptis, kad ir priešišškai nusiteikusios valstybės institucijos užsiima Lietuvos visuomenės nuomonės formavimu: „*<...> tik laiko klausimas, kas greičiau palenks civilį į savo pusę, o*

to mūsų moko skaudi Lietuvos Respublikos praeitis“. Dar vienas informantas (E4) išskyrė kitą priežastį, kodėl karių ir civilių bendradarbiavimas yra svarbus. Jis teigė, jog „Lietuvos gynyba yra ne tik kariuomenės reikalas, tai yra visos valstybės reikalas <...>“ (E4), o tai reiškia, kad civiliai yra sudedamoji krašto apsaugos dalis. Taigi, anot ekspertų, pagrindinė priežastis, kodėl karių ir civilių bendradarbiavimas svarbus Lietuvos valstybei, yra ta, kad bendradarbiavimas kuria civilių pasitikėjimą Lietuvos kariuomene, o nuo to priklauso galimo karo eiga ir galutinis rezultatas.

Remiantis **karių** atsakymais, kategorija „Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei“ buvo suskaidyta į dvi subkategorijas (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei (karių nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei	Civilių parama Lietuvos kariuomenei	„<...> be visuomenės paramos, šalies apginti nepavyks“ (K2) „<...>civiliai konflikto atveju gali labai stipriai prisidėti prie šalies gynybos“ (K3)
	Visuomenės rengimas valstybės gynybai	„<...> visuomenės rengimas savo valstybės gynybai yra vienas iš svarbiausių uždavinių“ (K2)

Atlikus tyrimo rezultatų analizę, informantai (K1, K2, K3, K4) teigė, kad karių ir civilių bendradarbiavimas svarbus Lietuvos valstybei, kadangi be civilių paramos krašto gynyba neįmanoma ir nuo to priklauso „karo scenarijus“ (K1). O pati parama gali būti labai įvairi: žvalgybos informacija, maistas, apgyvendinimas (K1). Visi šie veiksniai „daro didelę įtaką tikro karo scenarijui“ (K1). Apibendrinant galima teigti, kad visi informantai kariai patvirtino, jog be civilių palaikymo valstybės apginti nepavyks, „nes esam viena tauta“ (K3), taip pat karių ir civilių bendradarbiavimas – viena iš priemonių civilinės bendruomenės rengimui krašto gynybai užtikrinti.

Remiantis **civilių** informantų atsakymais, kategorijoje „Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei“ buvo išskirtos dvi subkategorijos (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei (civilių nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Karių ir civilių bendradarbiavimo svarba Lietuvos valstybei	Civiliai – sudedamoji šalies gynybos dalis	„<...>bendrumo jausmas siekiant tikslų ginti Tėvynę“ (C3) „Šiandien kariuomenė yra neatskirama šalies pilietinės visuomenės dalis“ (C4)
	Civilių supažindinimas su kariuomene	„<...> parodyti, kad jaunimas nebijotų eiti į kariuomenę“ (C2) „<...> šeima turi žinoti, kur tarnaus jų vaikai“ (C3)

Pasak informantų, civilių supažindinimas su kariuomene yra labai svarbus dėl daugybės priežasčių: reikia „parodyti, kad jaunimas nebijotų eiti į kariuomenę, jog kariuomenė nebėra patyčių vieta, kaip buvo anksčiau, o tai civilizuota organizacija“(C2). Kitas informantas (C3) teigė, kad valstybės gynyba nėra tik kariuomenės reikalas, tai bendras visuomenės tikslas. Apibendrinant galima teigti, kad informantai išskyrė karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą ir pabrėžė, kad visuomenę būtina supažindinti su kariuomene, nes valstybės gynyba – visų reikalas.

Apibendrinus visų trijų tyrimo dalyvių grupių nuomonę apie karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą Lietuvos valstybei, buvo nustatyta, kad: 1) ekspertų nuomone, svarbiausia yra tai, jog minėtas bendradarbiavimas kuria civilių pasitikėjimą Lietuvos kariuomene, nuo kurio priklauso galimo karo eiga ir galutinis rezultatas; 2) karių požiūriu, be civilių palaikymo, valstybės apginti nepavyks ir 3) civilių įsitikinimu, visuomenė turi būti supažindinama su kariuomene, nes valstybės gynyba – visų reikalas. Kitaip tariant, visų grupių ekspertai vieningai pripažįsta karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą užtikrinat Lietuvos saugumą.

Informantų nuomonė apie karių ir civilių bendradarbiavimo priemones, taikomas VMPB

Remiantis tyrimo dalyvių *ekspertų* atsakymais, kategorija „Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB“ buvo suskaidyta į šešias subkategorijas (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės VMPB (ekspertų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„<...> kiekviena <...> kuopa turėjo paskirtą atsakomybės rajoną. <...> seniūnija, kurioje turėjo tokį standartą – vieną kart per mėnesį padaryti gerą darbą“ (E1)
	Renginiai/ (šventės, koncertai ir kt.)	„<...> įvairios šventės, koncertai surengti“ (E1)
	Ekskursijos	„<...> ekskursijos batalione, išvažiuojamosios ekskursijos, kai mūsų kariuomenė važiuoja į mokyklas, taip pat į batalioną atvažiuoja įžymūs žmonės“ (E2)
	Paskaitos / šviečiamoji veikla	„<...> keliauja po mokyklas, šviečia jaunimą kariniais klausimais“ (E5)
	Labdaringa veikla	„<...> kiekvienais metais kalėdiniu laikotarpiu rengiam labdaros koncertą“ (E3)
	Socialiniai tinklai	„<...> „Facebook“ ir kiti socialiniai tinklai svarbu...“

Atlikus tyrimo rezultatų analizę paaiškėjo, kad, ekspertų nuomone, VMPB taiko įvairias karių ir civilių bendradarbiavimo priemones. Trys apklausti ekspertai (E1, E3, E5) iš penkių įvardijo tarpinstitucinį bendradarbiavimą, kadangi kiekviena VMPB kuopa turi priskirtą savo atsakomybės rajoną – seniūniją, kurioje daro gerus darbus, t. y. padeda vietinei bendruomenei tvarkyti aplinką ar kapus ir kt. Du (E1, E5) iš penkių apklaustų informantų teigė, jog kita VMPB taikoma bendradarbiavimo priemonė yra vieši renginiai ar parodos, kurių metu kariai reprezentuoja Lietuvos kariuomenę, dalyvauja valstybinių švenčių minėjimuose (E5). Visi ekspertai ekskursijas įvardijo kaip karių ir civilių bendradarbiavimo priemonę ir paminėjo įvairias ekskursijas, pavyzdžiui, batalione, išvažiuojamąsias į įvairias mokyklas ar kitas įstaigas. Pasak informanto, ekskursijos, „*pakvietimas visuomenės narius atvykt į kariuomenę ir pažiūrėt, ką ta kariuomenė daro <...> apylinkių seniūnijos, bendruomenės buvo atvykusios pas mus ir mes važiuom pas juos, ir į Kaišiadoris, ir į Jonavą, ir į Ukmergę*“ (E1). Į ekskursijas Vaidoto batalione kviečiami įvairūs žmonės: „*mes kviečiam nuo mokyklų, nuo mažų mokinių iki suaugusių, iki įvairių vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų atstovus, juos supažindinam su saugumo politika, leidžiam pasijusti kariais*“ (E4). Batalionas užsiima ir šviečiamąja veikla, pavyzdžiui, vykstama į įvairias mokyklas ar institucijas, kur pristatoma Lietuvos kariuomenė. Be to, batalione NPPKT ir PKT kariams organizuojamos paskaitos, kurių metu garsūs Lietuvoje žmonės dalijasi savo sėkmės istorijomis, patirtimi, taip pat padėkoja kariams už tarnybą ir „*saugų užnugarį*“. Svarbu, jog atvykę žmonės, tikslinė auditorija, yra supažindinami patys su Lietuvos kariuomene, todėl išvykę už karinės teritorijos ribų gali skleisti žinutę apie šalies ginkluotąsias pajėgas likusiai visuomenės daliai (E4). Taip pat vienas informantų paminėjo, kad Vaidoto batalionas puikiai išnaudoja ir socialinius tinklus, tokius kaip „Facebook“, tam, kad informuotų visuomenę apie savo veiklą, užduotis ir siekius. Batalionas taip pat padeda ir jautrioms socialinėms grupėms, užsiima labdaringa veikla: „*kiekvienais metais kalėdiniu laikotarpiu vykdom labdaros koncertą, kurio metu surinktos lėšos irgi būtent yra skirtos padėti nepasiturinčioms šeimoms*“ (E3). Taigi, ekspertai išskyrė tokias karių ir civilių bendradarbiavimo priemones kaip tarpinstitucinis bendradarbiavimas, renginiai (parodos, šventės, koncertai ir kt.), ekskursijos, paskaitos / šviečiamoji ir labdaringa veikla bei socialiniai tinklai.

Remiantis tyrimo dalyvių **karių** atsakymais, kategorija „*Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB*“ buvo suskirstyta į penkias subkategorijas (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. **Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės VMPB**
(karių nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB	Ekskursijos	„<...> pagrindinis turbūt ekskursijos“ (K1) „Ekskursijos“ (K3)
	Paskaitos / šviečiamoji veikla	„<...> verslo lyderiai ateina, dėsto savo paskaitas“ (K1) „<...> kviečiami garsūs žmonės“ (K3)
	Socialiniai tinklai	„<...> pirmą kartą turbūt matau, kad taip socialiniai tinklai būtų išnaudojami“ (K1) „<...> socialiniai tinklai“ (K3) „<...> socialmedija“ (K4)
	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„Kuopoms yra duoti atsakomybės rajonai, kuriuose užmezgami ryšiai su seniūnijomis“ (K2) „<...> pagalba seniūnijai“ (K3)
	Renginiai	„<...> organizuoja bendrus renginius“ (K3) „Renginiai“ (K4)

Atlikus tyrimo rezultatų analizę paaiškėjo, kad pagrindinės karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės Vaidoto batalione yra ekskursijos (K, K3), paskaitos / šviečiamoji veikla (K1, K3), socialiniai tinklai (K1, K3, K4), tarpinstitucinis bendradarbiavimas (K2, K3) ir bendri renginiai (K3, K4). Ekskursijų metu batalione civiliai supažindinami su Lietuvos kariuomene, jos funkcijomis, užduotimis, naudojama ginkluote, ekipuote ir technika, „*paprasčiausiai netgi, kokią šauktnių rutiną, kokią kitų karių rutiną*“ (K1). Kadangi „*ateina žmonės ir apčiupinėja, pasižiūri, kaip ginklai veikia, ką mes turim, vizualiai ir fiziškai pasižiūri*“ (K1). Tarpinstitucinis bendradarbiavimas vyksta su rajono savivaldybe bei seniūnijomis, kadangi kariai „*talkina tvarkant seniūnijų lankytinas vietas*“ (K2). Pagal VMPB vado 2018 m. įsakymą Nr. V-296 VMPB plėtoja sąveiką su LR savivaldybėmis ir kitomis civilinės valdžios institucijomis tam, kad konflikto atveju būtų užtikrintas visuomenės palaikymas. Be to, kariai prisideda prie savivaldybių kraštovaizdžio gerinimo, aplinkotvarkos, prireikus paruošia atsakomybės rajonus gynybai. Pagal minėtą įsakymą kiekviena VMPB kuopa turi ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį lankytis numatytuose atsakomybės rajonuose: I mechanizuotajai pėstininkų kuopai (toliau – MPK) – Veprių seniūnija; II MPK – Žiežmarių seniūnija; III MPK – Kaišiadorių rajono savivaldybė; IV MPK – Žaslių seniūnija; Sunkiosios ginkluotės kuopai – Upininkų seniūnija; Štabo kuopai – Palomenės seniūnija. Taigi, kariai informantai išskiria įvairiausias karių ir civilių bendradarbiavimo priemones: ekskursijas, paskaitas / šviečiamąją veiklą, socialinius tinklus, tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir bendrus renginius.

Remiantis tyrimo dalyvių *civilių* atsakymais, kategorija „Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB“ buvo suskirstyta į penkias subkategorijas (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. **Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB (civilių nuomonė)**

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės, taikomos VMPB	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„Kariai <...> rengia karines pratybas, dalyvauja savivaldybės organizuojamuose renginiuose, bendradarbiauja su Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo 10-osios rinktinės Ukmergės 1002-oja šaulių kuopa“ (C4)
	Renginiai / parodos	„<...> kariuomenė pristato savo, <...> karinius pajėgumus <...>, dalyvauja miesto šventėse, įvairiuose valstybiniuose minėjimuose“ (C1) „<...> ukmergiškiai yra kviečiami į atvirų durų dienas“ (C4)
	Paskaitos	„<...> Vaidoto batalione vedžiau motyvacinę paskaitą šauktiniams kariams“ (C2)
	Ekskursijos	„<...> ekskursijos“ (C3) „<...> rengiamos ekskursijos batalione“ (C4)
	Žygiai	„<...> pėsčiųjų žygiai“ (C3)
	Konferencijos / konkursai	„<...> konferencijos, konkursai“ (C3)

Pasak civilio informanto, karių ir civilių bendradarbiavimas vyksta „*naujom formom ir vis atviriau*“ (C1). Kaip vieną bendradarbiavimo priemonių informantas (C1) įvardijo tarpinstitucinį bendradarbiavimą: „*apie Vaidoto batalioną <...> jis prisideda prie Upininkų seniūnijos renginių organizavimo*“ (C1), taip pat renginius, parodas, kurių metu yra reprezentuojama Lietuvos kariuomenė ar tam tikri jos vienetai, parodoma naudojama ginkluotė ir technika, minimos valstybinės šventės „*valstybiniuose minėjimuose, ar tai būtų Sausio 13-oji, Kovo 11-oji, Vasario 16-oji*“ (C1). Vienas informantas (C3) taip pat išskyrė ir tokias bendradarbiavimo priemones kaip ekskursijos, pėsčiųjų žygiai ar organizuojamos bendros konferencijos, konkursai. Taigi, civiliai informantai išvardijo įvairias karių ir civilių bendradarbiavimo priemones VMPB, tiek šviečiamąją (paskaitas, konferencijas), tiek aktyvią (renginius, parodas, žygius, ekskursijas ir kt.) veiklą.

Apibendrinus visų trijų grupių tyrimo dalyvių nuomonę apie karių ir civilių bendradarbiavimo priemonių taikymą VMPB, buvo nustatyta, kad: 1) visų grupių atstovų nuomonė sutampa, jog VMPB yra taikomos šios priemonės: renginiai (parodos, šventės, koncertai ir kt.), ekskursijos, paskaitos / šviečiamoji veikla ir socialiniai tinklai; 2) kariai ir ekspertai mano, kad vyksta ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas; 3) ekspertai išskyrė dar ir labdaringą veiklą.

Informantų nuomonė apie karių ir civilių bendradarbiavimo veiksmingiausias priemones, taikomas VMPB

Remiantis **ekspertų** atsakymais, kategorija „*Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB*“ buvo suskirstyta į tris subkategorijas (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB (ekspertų nuomonė)

Kategorija	Sub-kategorija	Patvirtinantis teiginys
Veiksmingiausios/ geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB	Švietimas	„<...> bendrai paaiškinamos kariuomenės funkcijos, kad kariuomenė yra Lietuvos taikos saugotoja ir gynėja, ne karo, kaip tradiciškai“ (E1)
	Labdaringa veikla	„<...> visos labdaringos akcijos, kur VMPB rodo dėmesį civiliams, yra labai naudingos ir veiksmingos“ (E5)
	Ekskursijos	„Veiksmingiausios yra ekskursijos, bet koku atveju“ (E2) „Viena iš veiksmingiausių, manau, yra ekskursijos“ (E3) „Mano minėtos ekskursijos“ (E4)

Atlikus tyrimo rezultatų analizę, buvo išskirtos keturios veiksmingiausios / geriausios karių ir civilių bendradarbiavimo priemonės VMPB: visuomenės švietimas, labdaringa veikla, socialiniai tinklai ir ekskursijos. Ekskursijos, pasak informantų (E2, E3, E4), yra viena veiksmingiausių priemonių: „<...>kai žmogus atvažiuoja pats į ekskursiją, į Vaidoto batalioną, pamato, koks yra vidus kariuomenės, kaip tie kariai gyvena, kokia ta pati technika, ginkluotė, ir jiems tiesiog pasidaro kažkaip saugiau, kaip sakant, akmuo nuo širdies nusirita“ (E3). Taip pat ekspertas (E3) neslepia, jog buvo žmonių, kurie po ekskursijų batalione sako, jog tikrai taip negalvojo iki tol ir dabar jiems ramiau dėl savo šalies saugumo (E3). Dar vienas svarbus aspektas, jog, rengdami ekskursijas ir supažindindami civilius su kariais, „mes turim galimybę paneigti visus mitus“ (E4), „atvykę vaikai papasakos savo tėvams, kad kariuomenė nėra tas baisus dalykas, kur sovietų laikais buvo baudžiami, išnaudojami, mušami kariai, o tai yra puiki mokykla jaunimui“ (E5). Kaip veiksmingą karių ir civilių bendradarbiavimo priemonę ekspertai (E2 ir E7) išskyrė švietimą apie Lietuvos kariuomenę, jos funkciją ir labdaringą veiklą, kurios metu suteikiama pagalba jautrioms socialinėms grupėms. Taigi, ekspertai kaip veiksmingiausias karių ir civilių bendradarbiavimo priemones išskyrė švietimą, labdaringą veiklą ir ekskursijas.

Remiantis **karių** atsakymais, kategorija „*Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB*“ buvo suskaidyta į keturias subkategorijas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB (karių nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB	Renginiai	„Daug žymių žmonių atvyko, pamatė, kaip atrodo ne tik VMPB, bet ir kariuomenė“ (K4)
	Socialiniai tinklai	„<...> socialiniai tinklai bus, turime tikrai ne vieną gerą susuktą klipuką, aš dar kartą žiūriu ir norisi iš naujo stot į kariuomenę“ (K1)
	Ekskursijos	„Veiksmingiausios <...> tradicinės, galbūt ekskursijos“ (K1) „kai civiliai atvyksta į VMPB“ (K2)
	Parodos	„Organizuojant parodas apie ginklus bei techniką“ (K3)

Pagal gautus rezultatus, informantai (K1, K2, K3, K4) kaip veiksmingiausias / geriausias priemones, kuriant ryšius su civiline bendruomene, išskyrė socialinius tinklus (K1), ekskursijas (K1, K2), parodas (K3) ir renginius (K4). Taigi, kariai informantai kaip veiksmingiausias / geriausias karių ir civilių bendradarbiavimo priemones išskyrė renginius, socialinius tinklus, ekskursijas ir parodas.

Remiantis **civilių** atsakymais, kategorija „Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB“ buvo suskaidyta į penkias subkategorijas (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB (civilių nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Veiksmingiausios / geriausios taikytos priemonės kuriant ryšius su civiliais VMPB	Parodos	„<...> matomiausios, efektyviausios yra tos, kurios traukia visuomenę, tai reiškia, kad, leidžiama visuomenės nariams pačiupinėti mašinę<...>, kokius karinės amunicijos vienetus<...>, nusifotografuoti su kariu“ (C1) „<...> parodomoji veikla, kai galima gyvai pažiūrėti ginklus, jų naudojimą“ (C2)
	Ekskursijos	„<...> ekskursijos biudžetinėms bei verslo organizacijoms“ (C3)
	Bendri renginiai	Tai bendri renginiai <...>“ (C2) „<...> susitikimai su Lietuvoje žinomais žmonėmis“ (C3)
	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„<...> bendradarbiavimas su Kadetų licėjumi“ (C3)
	Socialiniai tinklai	„<...> aktyvus informavimas visuomenės apie bataliono veiklą per socialinius tinklus“ (C3)

Informantai (C1, C2, C3) įvardijo labai įvairias, jų nuomone, veiksmingiausias / geriausias, karių ir civilių bendradarbiavimo priemones. Pavyzdžiui, informantas C3 paminėjo bendradarbiavimą ne tik su savivaldybėmis, bet ir kitomis institucijomis: „<...> *su vaikų namais, socializacijos centrais*“ (C3). Kalbant apie tarpinstitucinį bendradarbiavimą, kaip įsimintiniausią įvykį, kuriant ryšius su civiline bendruomene, informantas (C3) įvardijo – „*pasirašymas bendradarbiavimo sutarties tarp Vaidoto mechanizuotojo pėstininkų bataliono ir Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus*“ (C3). Taigi, civiliai informantai įvardijo net penkias veiksmingas karių ir civilių bendradarbiavimo priemones, taikomas VMPB: parodas, ekskursijas, bendrus renginius, tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir socialinius tinklus.

Apibendrinant visų trijų grupių dalyvių nuomonę apie *veiksmingiausias / geriausias taikomas priemones kuriant kariuomenės ryšius su civiliais VMPB*, buvo nustatyta, kad 1) visų trijų grupių informantų nuomonė sutapo, jog ekskursijos yra priskiriamos veiksmingiausių priemonių grupei; 2) informantų karių ir civilių nuomonės dažniausiai sutapo ir jų atstovai teigė, jog veiksmingiausioms priemonėms priskirtinos parodos, ekskursijos, renginiai ir socialiniai tinklai; 3) tik informantai ekspertai išskyrė švietimą ir labdaringą veiklą kaip veiksmingiausias priemones ir 4) tik civilių informantų nuomone, tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra viena veiksmingiausių priemonių.

Išvados

- Išanalizavus mokslinę literatūrą buvo pastebėta, kad civilių ir kariuomenės santykiai ir bendradarbiavimas nagrinėjamas įvairiais aspektais ir ši analizė remiasi skirtingomis teorijomis, pavyzdžiui, harmonijos, susiliejimo ir kitomis. Atliekant tyrimą nustatyta, kad Lietuva, kaip ir kitos NATO šalys, vadovaujasi NATO karių ir civilių bendradarbiavimo CIMIC doktrina, kuri taikoma konflikto / operacijų metu, tačiau Lietuva neturi savo nacionalinės CIMIC koncepcijos, skirtos taikos metui, todėl karių ir civilių bendradarbiavimas vyksta pasitelkus viešuosius ryšius, taikant įvairias šiems ryšiams būdingas priemones. Būtent tokiam požiūriui, t. y. karių ir civilių bendradarbiavimui naudojant viešuosius ryšius, savo darbuose nemažai dėmesio skiria užsienio šalių tyrėjai, pavyzdžiui, V. Gruber (2015), C. C. Moskos (2000), G. D. L. Jeeni ir kt. (2015). Kadangi viešieji ryšiai yra strateginės komunikacijos proceso dalis, kuri kuria naudingus santykius tarp tam tikros organizacijos ir jos auditorijos, dar 2011 m. buvo paskelbtas krašto apsaugos ministro įsakymas „Dėl Krašto apsaugos viešųjų ryšių gairių tvirtinimo“, kuriame numatytos ne tik KAS viešųjų ryšių kryptys, apimančios komunikaciją su civiliais, bet ir jų įgyvendinimo priemonės.

- Išanalizavus LR teisės aktus, reglamentuojančius karių ir civilių bendradarbiavimą, nustatyta, kad turime sėkmingai funkcionuojančią teisinę bazę, reguliuojančią visuomenės ir kariuomenės gyvenimą ir santykius, veiklas ir funkcijas.

Taip pat pastebėta, jog gerai funkcionuojančios teisinės bazės nepakanka, norint kurti ir puoselėti civilių ir karių bendradarbiavimo kultūrą ir tradicijas, nes tik tada bus užtikrintas mūsų šalies saugumas.

- Atlikus Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotajame pėstininkų batalione empirinį tyrimą (interviu), kuriame dalyvavo ekspertų, karių ir civilių grupės, buvo nustatyta, kad: 1) visų grupių atstovai vieningai pripažįsta karių ir civilių bendradarbiavimo svarbą, užtikrinat Lietuvos saugumą; 2) visų trijų grupių informantų nuomonė apie karių ir civilių bendradarbiavimo kai kurias VMPB taikomas priemones sutampa, t. y. apie renginius, ekskursijas, paskaitas / šviečiamąją veiklą ir socialinius tinklus, tačiau kariai ir ekspertai papildomai išskyrė ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, o ekspertai pažymėjo dar ir labdaringą veiklą; 3) visų informantų grupių nuomone, ekskursijos buvo pripažintos veiksmingiausia / geriausia taikoma priemone, kuriant kariuomenės ryšius su civiliais VMPB.

Literatūra

Anderson, J. M. (1998). *Civil-military relations and concordance theory: a case study of Argentina*. Monterey, California: Naval Postgraduate School.

Angstrom, J. (2013). The changing norms of civil and military and civil-military relations theory. *Journal Small Wars and Insurgencies*, 24, p. 224–236.

Brožič, L. (2013). *Public Relations and the Military-Evaluation of the Slovenian Armed Forces*. Slovenia: Ministry of Defence.

Civil-Military Cooperation Centre of Excellence (2019). *CIMIC Handbook*, [žiūrėta 2019-09-11]. Prieiga per internetą: <https://www.cimic-coe.org/products/conceptual-design/downloads/ccoe-publications/field-handbook/pdf>

Clausewitz, C. (2008). *Apie karą*. Vilnius: LKA.

Forsey, C. (2018). *What is Public Relations?* [žiūrėta 2019-10-12]. Prieiga per internetą: <https://blog.hubspot.com/marketing/public-relations-definition>.

Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vadovėlis. Vilnius: MRU.

Gregory, A. (2003). *Public Relations in Practice*. London: The Institute of Public Relations.

Gruber, V. (2015). Civil-Military-Relations Theory: The Case of the Kurdistan Regional Government to Iraq. *Small Wars Journal*, 2, p. 224–236.

Heath, R. L. (2005). *Encyclopedia of Public Relations*. London: Sage Publications.

Hoffmann, J. (2019). *Harmonious public relations: a deconstruction of U.S.-based public relations textbooks*. Critical Studies in Media Communication.

Hungtington, S. (1957). *Soldier and the State*. Harvard: Harvard University.

Jeeni, G. D. L., Peterson, M. N., Jameson J. K., Cubbage, F. W. (2015). Military Perspectives on Public Relations Related to Environment Issues. *Journal of Public Relations Research*, 27 (4), p. 353–369.

Leyda, J. W. (1972). *The New Military Professional: Changing Conception of Military Professionalism in the Post War Period*. Riverside: University of California.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. Žin. 1992, Nr. 33-1014.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2008 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. V-142 „Dėl krašto apsaugos sistemos interneto svetainės koncepcijos“.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2015 m. rugpjūčio 19 d. įsakymas Nr. V-849 „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategijos“.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2011 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. V-146 „Dėl Krašto apsaugos sistemos viešųjų ryšių gairių tvirtinimo“. TAR, 2011, Nr. 11965.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. Žin., 1997, Nr. 2-16.

LR krašto apsaugos ministro 2019 m. birželio 6 d. įsakymas NR. V-511 „Dėl Asociacijų ir viešųjų įstaigų veiklos programų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto asignavimų nuostatų patvirtinimo“.

Morgan, M. J. (2002). *Clausewitz on civil – military relations: What Hitler should have known*. USA: National Defense University, National War College.

Moskos, C. C. (2000). *The Media and the Military in Peace and Humanitarian Operations*. Chicago: Robert R. McCormick Tribune Foundation.

Noble, R. (2008). Guns, Money, Buildings and Tea: The Enduring Civil-Military Lessons of Contemporary Operations. *Australian Journal of Multi-disciplinary Engineering*, 6, p. 191–198.

North Atlantic Treaty Organization (2013). *NATO Standard Allied Joint Doctrine Civil-Military Cooperation AJP-3.4.9*. NATO Standardization Agency, [žiūrėta 2019-09-10]. Prieiga per internetą: <https://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/AJP-3.4.9-EDA-V1-E1.pdf>

O’Neil, J., Eisenmann, M., Holman, M. (2020). A Mixed Methods Examination of How People Assess the Credibility of Sources Used by Public Relations Practitioners. *Journal of Promotion Management*. Vol. 26, 75–96.

Šlekys, D. (2015). Intelektualinė refleksija: civilių ir kariškių santykiai Lietuvoje. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga. 2014–2015*, t. 13, p. 215–244.

Zartsdahl, P. H. (2018). *Civil–military synergies in EU crisis response and peace building: a frame work for analysis*. Denmark: Roskilde University, p. 197–213.

THE MEANS APPLICABLE IN CIVIL-MILITARY COOPERATION AND THEIR EFFECTIVENESS

Miglė Nemanytė

Lithuanian Duke Vaidotas Mechanized Infantry Battalion

Assoc. Prof. dr. Jūratė Guščinskienė

General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

Summary

Over the past few centuries, the norms of civil-military interaction that were established and based on the Western civic thought and political order have changed. This was determined at the beginning of the 21st century when civilians became participants of war. Currently, the military faces new challenges, such as providing humanitarian assistance operations in the area while maintaining a militarized space and others. Thus, often during a military conflict, the boundaries between non-military and military actors disappear, and civilians become not only victims but also targets.

The problem of the research is defined by the following questions: what means are applied in the cooperation between soldiers and civilians? What is the effectiveness of the civil-military cooperation means? *The object of the research* is the means of cooperation between soldiers and civilians. *The aim of the study* is to investigate the means applied in civil-military cooperation and their effectiveness. *Objectives of the research*: 1) to explain the concept of cooperation between soldiers and civilians; 2) to analyze the importance of cooperation between soldiers and civilians for modern national defence; 3) to determine the means of cooperation between soldiers and civilians used in the Duke Vaidotas Mechanized Infantry Battalion (DVMIB) and their effectiveness. *Research methods*: analysis of scientific literature and legal documents and interviews.

The empirical study (interview) in the DVMIB which was attended by the groups of experts, servicemen and civilians revealed the following: 1) the representatives of all groups unanimously recognized the importance of cooperation between servicemen and civilians in ensuring Lithuania's security; 2) the opinion of all three groups of informants on some measures of civil-military cooperation applied in the DVMIB was the same, i.e. about events, excursions, lectures/educational activities and social networks, however, servicemen and experts also singled out inter-institutional cooperation, while experts noted charitable activities; 3) in the opinion of all groups of informants, excursions were recognized as most effective/best applied means of establishing military relations with the civilians of the DVMIB.

AUTORIŲ LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Miglė Nemanytė

Mokslo laipsnis ir vardas:

Darbo vieta ir pareigos: Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotasis pėstininkų batalionas, būrio vadė

Autoriaus mokslinių interesų sritys: karo sociologija

Telefonas ir el. pašto adresas: 86417994; miglea9@gmail.com

Autoriaus vardas, pavardė: Jūratė Guščinskienė

Mokslo laipsnis ir vardas: socialinių mokslų daktarė, docentė

Darbo vieta ir pareigos: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Strateginio valdymo katedros docentė

Autoriaus mokslinių interesų sritys: organizacijų sociologija, organizacijų komunikacija, aukštojo mokslo problemos, karo sociologija ir kt.

Telefonas ir el. pašto adresas: jurate.guscinskiene@lka.lt

AUTHORS' COVER LETTER

Author's name and surname: Miglė Nemanytė

Workplace and position: Lithuanian Duke Vaidotas Mechanized Infantry Battalion, Platoon Commander

Author's research interests: military sociology

Telephone and e-mail address: +370 641 7994; miglea9@gmail.com

Author's name and surname: Jūratė Guščinskienė

Academic degree and name: Associate Professor, Doctor

Workplace and position: General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Associate Professor

Author's research interests: sociology of organizations, organizational communication, problems of higher education, military sociology

Telephone and e-mail address: jurate.guscinskiene@lka.lt